

દીલની વાત

– હરનીશ જાની –

મારું લખાણ એ જ મારો પરીચય. હું લખું છું દીલથી અને બોલું છું પણ દીલથી. (એટલે તો પાંચ વાર એન્જીયોપ્લાસ્ટી અને એકવાર ડબલ બાયપાસ સર્જરી કરાવવી પડી !) હું મારી જાતને ગુજરાત એક્સપ્રેસ(ટ્રેન)નું સંતાન ગણાવું છું. તેથી તો મને લોકો ગમે છે. લોકોની વાતો ગમે છે. વાતોનો ભુખ્યો છું. મારા હાસ્ય-વાર્તાસંગ્રહ ‘સુધન’ને, અમેરીકા, ઈંગ્લેન્ડ અને ગુજરાતમાં પણ સારો આવકાર મળ્યો. ગુજરાત સાહિત્ય અકાદમી, ગાંધીનગરે તેને પુરસ્કૃત કરી તેની ખાસ નોંધ લીધી અને ગુજરાતી સાહિત્ય પરીષદના વીદ્વાનોએ પણ સારો આવકાર આપ્યો. આ હળવા નીબંધો પણ સૌને ગમશે એવી આશા રાખું છું.

ચાર દાયકાના મારા અમેરીકા-નીવાસની અસર, આ હળવા નીબંધોમાં જરૂર દેખાશે. માણસ ભલે ગુજરાતમાંથી નીકળી જાય; પરંતુ માણસમાંથી ગુજરાત નથી નીકળતું. એટલે ચાર દાયકા અમેરીકામાં વીતાવ્યા બાદ પણ હું ગુજરાતી જ છું. એમ કહેવાય કે હું ‘ગુજરાતી અમેરીકન નાગરીક’ છું. અહીં અમેરીકન વાતાવરણ; પણ સપનાં તો ગુજરાતીમાં જ આવે છે. આ ગાળામાં નહીંવત્ ગુજરાતી સાહિત્ય મારાથી વંચાયું છે. પરંતુ અંગ્રેજી સાહિત્ય ઘણું વાંચ્યું-માણ્યું છે. ચેખોવ, મોપાંસા, માર્ક ટ્વેઇન, ઓ’ હેનરી જેવા લેખકોની કલમનો ચાહક રહ્યો છું. ઝવેરચંદ મેઘાણી, મરાઠીના પુ.લ. દેશપાંડે અને ઉર્દૂના મંટો પણ મારા પ્રીય રહ્યા છે. આજકાલ ભારતની નવી પેઢીના અંગ્રેજી લેખકો, જેવા કે ઝુમ્પા લાહીરી, સુકેતુ મહેતા, શશી થાકુર, વગેરેને પણ માણું છું. આ નવી પેઢીને વાંચતાં તાજગી લાગે છે, જ્યારે ગુજરાતી સાહિત્યમાં પણ નવી પેઢીના લેખકો અને કવીઓ પણ ચીલાચાલુ વીષયો છોડીને નવાં ક્ષેત્રોમાં ખેડાણ કરી રહ્યાં છે.

મને અમેરીકન હ્યુમર ગમે છે. તેમાં પણ ટીવી પર આવતો સાઈનફેલ્ડ, બીલી કીસ્ટલ, જ્યોર્જ કાર્લીન, બીલ કોસ્બી જેવાની હ્યુમર તો ખુબ ગમે છે. હસતાં હસતાં આંખમાં પાણી આવે છે. તેનું કારણ એ કે તેમની વાતોમાં મને મારી જાત દેખાય છે. ભારતથી પહેલવહેલો અમેરીકા આવ્યો હતો ત્યારે નવાઈ એ વાતની હતી કે મારા રોજીન્ટા જીવન-સંપર્કમાં આવતી અજાણી વ્યક્તિ પણ મારી સાથે હળવાશથી-મજાકથી વાત કરતી. આ પ્રજા પોતીકી વીનોદવૃત્તિને લીધે આગળ વધી છે. આપણે ત્યાંની હીંદી ફીલ્મોમાં બહુ કુર અને કુડ હ્યુમર હોય છે. જે સમાજ જાડી સ્ત્રી ટુનટુન કે ઠીંગણા મુકરી પર હસે એ સમાજને શું કહેવું ? અને એવું મનોરંજન પીરસનારાઓની સેન્સ ઓફ હ્યુમરને પણ શું કહેવું ? આપણે તોતડા, લંગડા, જાડા માણસોને

અને માણસની શારીરિક ખામીઓને હાસ્યનું નીમીત્ત બનાવીએ છીએ. એક પ્રજા તરીકે આપણે શુષ્ક છીએ. બીજાની ટીકા કરીને ઉપજેલા હાસ્ય કરતાં; પોતાની જાત પર ઉપજાવેલું હાસ્ય જ ઉત્તમ ગણાય. તેવું હાસ્ય આપણે ત્યાં બહુ ઓછું જોવા મળે છે.

હું 1969માં દોઢસો પેસેન્જરવાળા બોઈંગ 707માં અમેરીકા આવ્યો હતો. તે પ્લેને પાંચ દેશોમાં તો સ્ટોપ લીધા હતા ! આજે પાંચસો જણને ભરીને ન્યુયોર્કથી સીધી અમદાવાદ જતી પ્લેનની સર્વિસ લભ્ય છે. ત્યારે અમેરીકાથી બે મીનીટના ફોનને જોડતાં ત્રણ કલાક લાગતા. આજે ભારતમાં ખીસ્સે ખીસ્સે ફોન છે. ત્યારે હું રાજપીપળાના સ્ટેશને ઘોડાગાડીમાં આવ્યો હતો. આજે ઘોડાગાડીનું ચીત્ર પણ મળવું મુશ્કેલ છે. અને હવે લોકો પ્લેનની મુસાફરી જાણે ઘોડાગાડીમાં કરતા હોય એમ કરે છે. આ છેલ્લાં 40 વરસમાં ટેકનોલોજીએ જેટલી પ્રગતી કરી છે તેટલી પ્રગતી છેલ્લાં 400 વરસમાં નથી કરી. અને હવે પછીના 40 વરસમાં નેનો-ટેકનોલોજીને કારણે જે પ્રગતી થશે તે તો છેલ્લા 4000 વરસમાં નથી થઈ એવી થશે ! થોડા જ સમયમાં આ જાતના કાગળનાં પુસ્તકો અદૃશ્ય થઈ જશે અને તેની જગ્યાએ કમ્પ્યુટરનાં ઈ-પુસ્તકોનું ચલણ આવશે. 1969માં અમદાવાદના ટાગોર હોલના મેદાનમાં ભરાયેલા એક વીજ્ઞાનમેળામાં એક રૂપિયામાં ટીવીનું જીવંત પ્રસારણ જોયું હતું. આજે ભારતમાં ઘેરઘેર અઢીસો ચેનલવાળા ટીવી ઉપલબ્ધ છે. ત્યારે ફીલ્મો કચરા જેવી બનતી, આજે પણ કચરા જેવી જ બને છે. ફેર એટલો જ છે કે હવે હીરોઈનો માટે વેષભુષાના ખર્ચા નથી કરવા પડતા અને પહેલાં હીરોઈન હીરોને ભેટતી ત્યારે વચ્ચે પોતાના હાથ રાખતી. હવે ભેટવાની જગ્યાએ દશ કુટ દુરથી કુદકો મારીને હીરોઈન હીરોની કમ્મરે લટકે છે. 1969માં એક ડોલરના સાત રૂપિયા હતા. આજે પચાસ છે. ત્યારે ‘મહાત્મા ગાંધી’ના નામની અસર હતી. તેમની સાથે ચળવળમાં ભાગ લેનાર લોકો જીવીત હતા. આજે ગાંધીજી ‘એક ફીલ્મ’ બની ગયા છે.

અમેરીકા પણ પહેલાં જેવું નથી રહ્યું. ત્યારે જગતની દશ બેન્કોમાં છ અમેરીકાની હતી. આજે અમેરીકન બેન્કો દેવાળાં કાઢે છે. હવે અમેરીકા સુપર પાવર ગણાય કે નહીં એ શંકાસ્પદ છે. નવી સદીમાં ચીન અને ભારતનો પાવર વધી રહ્યો છે. 1969માં અમેરીકનોએ ચન્દ્ર પર પહેલો પગ મુક્યો હતો. આજે માનવી મંગળ પર જવાની વાતો કરે છે અને ચન્દ્ર પર ભારત સહીત અડધો ડઝન દેશો પહોંચવાના તબક્કામાં છે. ત્યારે પેટ્રોલ 30 સેન્ટમાં એક ગેલન મળતું આજે તેના 3 ડોલર થઈ ગયા છે. ત્યારે જગતમાં સોવીયેટ યુનીયન હતું અને બાંગલાદેશ નહોતો. આજે ભુગોળ બદલાઈ ગઈ છે. કેટલાય દેશો તુટ્યા અને કેટલાય નવા બન્યા. દુનીયાનો એ દસ્તુર ચાલુ જ રહ્યો છે.

અમેરીકામાં ચોવીસ કલાક અંગ્રેજીના વાતાવરણમાં રહીને ગુજરાતી લખવું એટલે વાવાઝોડામાં દીવો સળગાવવા જેવી વાત છે. તેમ છતાં અહીં ગુજરાતી બોલાય છે-લખાય છે-છપાય પણ છે, તે આનંદની વાત છે. પરંતુ તે પહેલી પેઢીના ગુજરાતીઓ પુરતું મર્યાદીત છે. એટલે બહુ ઓછા મરજીવા સંપાદકો સામયીકો બહાર પાડે છે. ભલું થજો ઈન્ટરનેટનું કે જુદાજુદા બ્લોગ દ્વારા ગુજરાતી ભાષા આજે આખી દુનિયામાં વંચાય છે. ગુજરાતીને મારવા બેઠા છીએ. ગુજરાતી ભાષા કોઈ એક વ્યક્તી કે સંસ્થાના પ્રયત્નોથી ન ટકે. સૌએ સાથે મળીને ટકાવવા પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. મને તો લાગે છે કે આપણે વ્યવસ્થીત રીતે ગુજરાતીને મારવા બેઠા છીએ. મંદીરો, યજ્ઞો કે મહારાજો પાછળ લાખ્ખો રુપીયા વાપરી-વેડફી નાખનાર એક પુસ્તક ખરીદી શકતો નથી. નાચનારાઓ પાછળ લાખ્ખો ખરચનારા લેખક કે કવીને પાંચ પૈસા આપતાં મરવા પડે છે. અમેરીકામાં જન્મેલી નવી પેઢીને ગુજરાતી બોલતાં-વાંચતાં નથી આવડતું; છતાં ગુજરાતી બોલતાં માબાપની વાતો સમજે છે. અમેરીકામાં ગુજરાતી ટકશે ખરી ? કહેવું પડે- 'ઓન્લી ગોડ નોઝ' ! અમેરીકામાં જ શા માટે ? ગુજરાતમાં તે ટકશે ? છાપાંઓમાં લખાતી અને ટીવી પર બોલાતી ગુજરાતી ભાષા જોતાં તો કહેવું પડે- 'ઈવન ગોડ ડઝ નોટ નો !'

મારા પહેલા હાસ્ય-વાર્તાસંગ્રહને મારા બાપુજીનું નામ આપ્યું હતું 'સુધન'. એટલે આ બીજા પુસ્તકને સ્વાભાવીક રીતે મારી બાનું નામ આપવું યોગ્ય છે 'સુશીલા'. માતાનું ઋણ તો કદી માથેથી ઉતરવાનું નથી. અને આપણાથી કંઈ માતાના નામની હોસ્પીટલ તો બનવાની નથી. તો આ રીતે એને અંજલી આપવાની તક ઝડપી લઉં છું. મારી બા જગતની બધી માતાઓ જેવી સ્ટાન્ડર્ડ બા હતી. છોકરાંઓનાં સુખે સુખી અને છોકરાંઓનાં દુઃખે દુઃખી. તે પોતાનાં છોકરાંઓનું હમેશાં રક્ષણ કરવા માગતી. તેને આમ તો ભગવાનમાં ભારે શ્રદ્ધા હતી. તેમ છતાં અમારા રક્ષણની જવાબદારી તેણે પોતાના હાથમાં રાખી હતી. હું અમેરીકા આવ્યો ત્યારે ના-છુટકે એ કામ (સેકંડ બેસ્ટ) ભગવાનને સોંપ્યું- "હે, રણછોડરાય ! પરદેશમાં મારા છોકરાંઓ રક્ષણ કરજે."

આ પુસ્તક અમારાં ત્રણ બાળકો આશીની, શીવાની અને સંદીપને અર્પણ કરું છું. તેમના કારણે અમેરીકન જીવન જીવવા મળ્યું. તેમની સ્કુલની પ્રવૃત્તીમાં અમારે ભાગ લેવો પડતો, તેમની સાથે તેમની સ્પોર્ટ-મેંચોમાં કેટલીયે સાંજ જવું પડતું. તેમની સ્કુલના બેન્ડની પ્રવૃત્તીને કારણે અમેરીકન વાતાવરણમાં જ રહેવું પડતું. પરીણામે તેમના મીત્રોનાં, અમેરીકન માબાપોના સંપર્કમાં આવવાનું થતું. ત્રણે પાસેથી કંઈકને કંઈક શીખવા મળ્યું છે.

મોટી દીકરી આશીની પાસેથી હું પોઝીટીવ એટીટ્યુડ શીખ્યો. આ 'હકારાત્મક મનોવલણ'ને કારણે તેને પાંચમી ગ્રેડમાં સ્વીમીંગના વીષયમાં, પરીક્ષામાં 'એ' ગ્રેડ મળ્યો હતો. મઝાની વાત તો તે હતી કે એને સ્વીમીંગ આવડતું જ નહોતું ! એની ટીચરે અમને કહ્યું કે, "આ 'એ' ગ્રેડ તેની એટીટ્યુડ માટે આપ્યો છે." આખા ક્લાસમાં શીસ્ત અને વર્તનમાં એને કોઈ ન પહોંચે !

બીજી, શીવાની. દીલની ખુબ ભલી છે. તે હાઈ સ્કુલમાં હતી ત્યારે અમારી ઈન્ડિયાની મુલાકાત દરમિયાન જોયેલી ગરીબાઈ પરથી લખેલા એના 'અહીંસા' નીબંધને, ન્યુ જર્સીની સ્કુલોમાં યોજાયેલી નીબંધ હરીફાઈમાં 500 ડોલરનું પહેલું ઈનામ મળ્યું, જે તેણે ગરીબોને માટે દાનમાં આપી દીધું. તે ફક્શનમાં મને અને મારી પત્નીને શીવાનીનાં માબાપ તરીકે જે સન્માન મળ્યું હતું તે જીવનભર નહીં ભુલાય.

દીકરો સંદીપ મીતભાષી છે; પરંતુ, "ડંડ, આઈ લવ યુ" કહેવાનું ભુલતો નથી. આ ત્રણે સંતાનો લખી જાણે છે અને ઈન્ટરનેટ પર ત્રણેના બ્લોગ પણ છે. આશીનિ સરસ લેખીકા છે. તેનાં ઈંગ્લીશ કાવ્યો અને લેખો અમેરીકન મેગેઝીનોમાં છપાય છે.

આવાં ગુણીયલ સંતાનોનો જશ તો તેમની માતાને જ જાય ને ! જતે દીવસે આમાંનું કોઈ સંતાન પોતાની માતા માટે કાંઈ નામના કાઢે તો નવાઈ નહીં. અને આવાં પ્રેમાળ અને ગુણીયલ સંતાનો આપવા બદલ મારી પત્ની હંસાનો આભાર તો માનવો જ રહ્યો.

અંતે, જે સાહીત્યમાં વાચકને પોતાની જાત દેખાય, તે સાહીત્ય તેને ગમે. જે પુસ્તક વાચકને માટે અરીસાનું કામ કરે તે પુસ્તક વાચકને પોતાનું લાગે. મારા પુસ્તક 'સુધન'ને આવકારીને વાચકોએ મારો ઉત્સાહ વધાર્યો છે. આશા રાખું કે તેવો આવકાર 'સુશીલા'ને આપશે અને મારી વાતોમાં તેમને પોતાનું કાંઈક ને કાંઈક દેખાશે. દરેકને બધું જ ગમે એમ તો બનવાનું નથી. તેમ છતાં; વાંચીને આનંદ આવે તો ગામને કહેશો અને ન ગમે તો મને કહેશો.

- હરનીશ જાની

લખ્યા તારીખ- ડીસેમ્બર 10, 2008.

15 ઓગસ્ટ 2009ના દીને પ્રકાશીત થયેલા લેખકના હાસ્ય નિબંધસંગ્રહ 'સુશીલા' (પ્રકાશક: અલકાબહેન પંકજભાઈ શાહ, હર્ષ પ્રકાશન, 403, ઓમ દર્શન ફ્લેટ્સ, 7-મહાવીર સોસાયટી, મહાલક્ષ્મી ચાર રસ્તા પાસે, પાલડી, અમદાવાદ-380 007 પૃષ્ઠ સંખ્યા - 148, મુલ્ય- 100 રૂપીયા.. પ્રાપ્તીસ્થાન-ગુર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય, રતનપોળ નાકા સામે, ગાંધી માર્ગ, અમદાવાદ - 380 001)માંની લેખકની પ્રસ્તાવના..સાભાર..

લેખકની તસ્વીર, તેમનો વીશેષ પરીચય, મઝાની હાસ્યરચનાઓ વાંચવા નીચેની લીંક પર ક્લિક કરી 'સ.મ.' નંબર 53, 72, 106 જોવા વીનન્તી..

<http://www.gujaratilexicon.com/index.php?action=downloadSeM>

– હરનીશ જાની

સંપર્ક:-

Harnish Jani

4, Pleasant Drive, **YARDVILLE**, NJ - 08620 - **USA**

E-Mail- harnish5@yahoo.com - **Phone-**1-609-585-0861.

...

અને છેલ્લે...

જીવન સફળ ગયું કે એળે ગયું એ નક્કી કરવાનો માપદંડ આવો હોવો જોઈએ: કોઈ પણ સર્જનાત્મક પ્રવૃત્તિ કરીને આ સંસારના વૈભવમાં ચપટીક પણ ઉમેરે તેનું જીવન સફળ અને જે તૈયાર ભાણે જમીને ચાલતા થાય તેનું જીવન નીષ્ફળ. કોઈ થોડી કવીતા લખે, કોઈ વાર્તા લખે, કોઈ દર્દીઓની સેવા કરે, કોઈ અંધજનો માટે પુસ્તકો તૈયાર કરે-કરાવે, કોઈ કુરીવાજો જેવા કે દહેજ, બાળલગ્નો, લાંચરુશ્વત વગેરે સામે માથું ઉંચકે, કોઈ હરીજનને પોતાને ત્યાં રસોઈયા તરીકે રાખે, કોઈ બાળકોને ભેગાં કરી નીચમીત વાર્તા કહે, કોઈ વૃદ્ધોને સત્સંગમાં કે મંદીરે લઈ જાય, કોઈ અભણ માણસને મનીઓર્ડરનું ફોર્મ ભરી આપે, કોઈ આદીવાસીઓની વચ્ચે કામ કરતાં કરતાં દેહ પાડે – આ બધી સર્જનાત્મક પ્રવૃત્તિઓ છે અને રોજ નહીં, તો ક્યારેક ક્યારેક પણ તેનો અમલ કરે છે તે સૌ આ સંસારનું આભુષણ છે.

રોજ એકાદું સારું કામ કરી લેવાનો મોકો મળે ત્યારે જતો ન કરીએ. આટલું થાય તોય મોટું કામ થાય. આપણાં પોતાનાં કામ આપણે જે જુસ્સાથી કરીએ છીએ, તેવો જુસ્સો બીજાનાં કામ કરવા માટે રોજ પાંચ દશ મીનીટ પણ આપીએ તો આ સંસારની વીદાય લેવાની ઘડીએ જીવન એળે ગયાનો વસવસો થોડો ઓછો થાય.

–વાડીલાલ ડગલી

(પ્રેષક: વીજય ધારીયા-શીકાગો – vdharia@hotmail.com)

‘સન્ડે ઈ-મહેફીલ’ – વર્ષ: પાંચમું – અંક: 172-2 - August 16, 2009

‘ઉંઝાજોડણી’માં અને ‘શ્રુતી’ ફોન્ટમાં અક્ષરાંકન: ઉત્તમ ગજજર uttamgajjar@hotmail.com

Please visit

<http://www.gujaratilexicon.com/index.php?action=downloadSeM>

For previous issues of SeM

